

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ
ДОРОЖНЬОГО РУХУ****ADMINISTRATIVE LEGAL CONSEQUENCES VIOLATION OF TRAFFIC RULES**

Шаповал Р.В., д.ю.н., професор,
завідувач кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Мартинівський В.В., к.ю.н.,
доцент кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Шовкопляс О.В., к.ю.н.,
асистентка кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У статті розкриваються проблемні питання притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху. Вивчаються офіційні статистичні дані по темі дослідження, що доводить актуальність даної роботи. Опрацьовуються доробки вчених, які досліджували дану тематику та виділяються основні їх досягнення у цій царині. Аналізується вітчизняна нормативно-правова база, що врегульовує суспільні відносини у сфері безпеки дорожнього руху та висвітлюються недоліки законодавства, які призводять до неефективного правового регулювання у цій сфері.

Розкриваються поняття та ознаки адміністративної відповідальності у цілому та адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері правил дорожнього руху, зокрема. При цьому надається авторське визначення поняття «адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері правил дорожнього руху», й під ним розуміється правовий механізм реагування держави або її компетентних органів (посадових осіб) на прояв адміністративної протиправності на транспорті, у галузі шляхового господарства і зв'язку, полягає у сукупності встановлених державою матеріальних і процесуальних норм, задля забезпечення правового порядку під час здійснення дорожнього руху всіма його учасниками та покладання обов'язку зазнавати несприятливі для останніх наслідки у разі недотримання ними встановлених державою норм і правил.

Також у дослідженні було визначено ознаки адміністративної відповідальності у сфері порушення правил дорожнього руху, а саме: охороняє суспільні відносини від протиправних посягань на транспорті, в галузі шляхового господарства і зв'язку; карається у судовому або позасудовому порядку шляхом накладання адміністративного стягнення визначеного чинним законодавством України; має державно-обов'язковий характер; настає у разі вчинення адміністративного правопорушення у сфері невиконання правил дорожнього руху; є особливою формою правового реагування з боку держави (її компетентних органів) або судів на протиправні прояви у сфері правил дорожнього руху, що містять у собі суспільно шкідливі діяння; є видом державного примусу; завжди реалізується у чітко встановлених адміністративно-процесуальних формах; застосовується лише у разі вчинення адміністративного правопорушення у сфері недержання правил дорожнього руху.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, правила дорожнього руху, притягнення до адміністративної відповідальності, безпека дорожнього руху, порушення правил дорожнього руху.

The article reveals problematic issues of bringing to administrative responsibility for committing offenses in the field of road safety. Official statistical data on the topic of the study are studied, which proves the relevance of this work. The works of scientists who have studied this topic are studied and their main achievements in this area are highlighted. The domestic regulatory framework that regulates social relations in the field of road safety is analyzed and the shortcomings of the legislation that lead to ineffective legal regulation in this area are highlighted.

The concepts and features of administrative responsibility in general and administrative responsibility for offenses in the field of road safety, in particular, are revealed. At the same time, the author's definition of the concept of "administrative liability for violations of traffic rules" is provided, and it is understood as the legal mechanism of response of the state or its competent bodies (officials) to the manifestation of administrative illegality in transport, in the field of road management and communications, consisting of a set of substantive and procedural norms established by the state, in order to ensure legal order during the implementation of road traffic by all its participants and imposing an obligation to suffer adverse consequences for the latter in the event of their failure to comply with the norms and rules established by the state.

The study also identified the signs of administrative liability in the field of violation of traffic rules, namely: protects public relations from unlawful encroachments in transport, in the field of road management and communications; is punishable in court or out of court by imposing an administrative penalty determined by the current legislation of Ukraine; is of a state-mandatory nature; occurs in the event of an administrative offense in the field of failure to comply with traffic rules; is a special form of legal response by the state (its competent authorities) or courts to illegal manifestations in the field of traffic rules, which contain socially harmful acts; is a type of state coercion; is always implemented in clearly established administrative and procedural forms; is applied only in the case of committing an administrative offense in the field of non-compliance with traffic rules.

Key words: administrative liability, traffic rules, bringing to administrative liability, traffic safety, traffic violation.

Правові наслідки, що настають за порушення правил дорожнього руху передбачені чинним законодавством України та визначені у багатьох нормативно-правових актах. Так, за зазначені порушення в нашій країні передбачено адміністративну, кримінальну, а іноді й цивільно-правову відповідальність. Враховуючи те, що порушення правил дорожнього руху є одними з найрасповсюдженіших правопорушень, то наукові дослідження у цій царині були, є та будуть актуальними завжди.

Враховуючи офіційні дані, понад 3,2 млн порушень правил дорожнього руху було виявлено камерами автофіксації за 9 місяців 2024 року, за даними Департаменту патрульної поліції. Це у 1,7 разів більше, ніж за аналогічний період у минулому році, та це є рекордом за останні 5 років. 99% порушень стосувалися саме перевищення швидкості. Ще понад 2 млн порушень було зафіксовано працівниками Національної поліції [1]. Зазначене дозволяє стверджувати, що актуальність теми притягнення до

відповідальності правопорушників правил дорожнього руху навіть збільшується з кожним роком, а також особливої уваги потребує проблематика запобігання вчинення таких правопорушень.

Зазначимо, що проблемним питанням інституту адміністративної відповідальності було приділено увагу у наукових працях таких поважних вчених, як: В. Авер'янов, В. Бевзенко, Ю. Битяк, В. Богущкий, В. Гарашук, І. Голошніченко, П. Діхтієвський, Л. Коваленко, Т. Коломоєць, В. Колпаков, А. Комзюк, О. Кузьменко, Є. Курінний, Д. Лук'янець, О. Миколенко, В. Настюк, Ю. Оніщик, С. Петков, Д. Приймаченко, В. Развадовський, А. Селіванов, Х. Солнцева, С. Стеценко, М. Тищенко, А. Школик тощо. Але, незважаючи на глибинні та комплексні доробки зазначених учених, все ж тема притягнення до адміністративної відповідальності правопорушників за порушення правил дорожнього руху залишається актуальною та потребує вивчення й дослідження задля удосконалення чинного законодавства, запобігання вчинення нових правопорушень та справедливого покарання осіб, що порушують встановлені законом правила поведінки у цій сфері.

По-перше, розглядаючи питання адміністративно-правових наслідків за порушення правил дорожнього руху необхідно звернути увагу на теоретичну основу та квітесенцію поняття адміністративна відповідальність. Один із провідних українських учених С. Гончарук вказував на те, що заходами адміністративної відповідальності захищається великий масив різноманітних суспільних відносин, що складаються під дією норм адміністративного права, а також інших правових галузей переважно в управлінській сфері, у тому числі у сфері охорони громадського порядку та громадської безпеки, боротьби з різними правопорушеннями на транспорті, в галузі охорони праці та здоров'я населення, охорони природи, заняття підприємницькою діяльністю, у сфері забезпечення встановленого порядку управління, боротьби з корупційними проявами та ін. Сьогодні це найпоширеніший вид юридичної відповідальності в правовій системі України, правоохоронна роль якого у боротьбі з наймасовішими протиправними діяннями, якими є адміністративні проступки, постійно зростає [2, с. 57]. Ми погоджуємося з даним висловом та звертаємо увагу на те, що особи які порушують правила дорожнього руху найчастіше притягуються все ж таки до адміністративної відповідальності.

Важливим є те, що на сьогоднішній день, законодавцем не визначено й не сформовано чіткого поняття «адміністративна відповідальність», а у Кодексі України про адміністративні правопорушення визначено тільки поняття «адміністративне правопорушення», з якого саме і виходить розуміння сутності адміністративної відповідальності.

В залежності від функціонального призначення, тобто тієї ролі, яку повинен виконати інститут адміністративної відповідальності як правило виділяються три її концепції: 1) охоронну – адміністративна відповідальність виконує функцію охорони багатьох видів суспільних відносин від протиправних посягань, в основі, як зазначають вчені, положення закріплене у КУпАП, згідно з яким законодавство про адміністративні правопорушення має завданням охоронну суспільного ладу України, власності, соціально-економічних, політичних та особистих прав і свобод громадян, а також прав та законних інтересів підприємств, установ і організацій, встановленого порядку управління, державного і громадського порядку, зміцнення законності, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного і неухильного дотримання Конституції і законів України, поваги до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством; 2) каральну – стосується адміністративного стягнення,

що накладається за вчинення адміністративного правопорушення і яке є мірою відповідальності та покаранням правопорушника за вчинення протиправного, карального та винного діяння; 3) управлінську – адміністративна відповідальність виступає, з одного боку, як необхідний елемент механізму державного управління і є різновидом державно-управлінських відносин, а з іншого – засобом охорони всіх суспільних відносин, які відносяться до сфери державного управління [3, с. 20].

Тобто, якщо виходити з цих трьох концепцій, ми можемо говорити про такі ознаки адміністративної відповідальності у сфері порушення правил дорожнього руху, як:

- охороняє суспільні відносини від протиправних посягань на транспорті, в галузі шляхового господарства і зв'язку;
- карається у судовому або позасудовому порядку шляхом накладання адміністративного стягнення визначеного чинним законодавством України;
- має державно-обов'язковий характер;
- настає у разі вчинення адміністративного правопорушення у сфері невиконання правил дорожнього руху;
- є особливою формою правового реагування з боку держави (її компетентних органів) або судів на протиправні прояви у сфері правил дорожнього руху, що містять у собі суспільно шкідливі діяння;
- є видом державного примусу (а саме у вигляді застосування встановлених чинним законодавством адміністративних стягнень, які визначаються санкцією відповідної статті);
- завжди реалізується у чітко встановлених адміністративно-процесуальних формах;
- застосовується лише у разі вчинення адміністративного правопорушення у сфері недотримання правил дорожнього руху.

Після викладеного вище та окреслення всіх основних ознак адміністративної відповідальності у цілому та такої відповідальності за порушення правил дорожнього руху, логічним є розгляд й дослідження саме визначення поняття «адміністративна відповідальність». Й для того, щоб повною мірою визначитися з таким достатньо вузьким поняттям як адміністративна відповідальність у сфері порушення правил дорожнього руху, спочатку необхідно опрацювати загальне розуміння даної відповідальності та виділити ґрунтовні класичні дефініції у цілому.

Так, з урахуванням точок зору інших учених адміністративістів, адміністративна відповідальність – це формально закріплений у адміністративно-правових нормах (юридична підстава) різновид ретроспективної юридичної відповідальності – негативної адміністративно-правової реакції держави на порушення як адміністративно-правових норм, так і норм інших галузей права в різних сферах публічного адміністрування, яка виникає з моменту вчинення адміністративного правопорушення (фактична підстава) і знаходить своє відображення у конкретних матеріальних і процесуальних правовідносинах між правопорушником і державою, метою яких є понесення правопорушником в установлених законом формах і порядку заходів адміністративного стягнення, яке є мірою відповідальності і застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі дотримання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами [4, с. 178].

Практикуючі юристи зазначають, що як правова якість суб'єктів правовідносин адміністративна відповідальність являє собою суб'єктивний юридичний обов'язок для осіб, винних у порушенні встановлених адміністративно-правовими нормами правил поведінки, відшкодувати заподіяні суспільним відносинам збитки і зазнати заходів адміністративного стягнення відповідно до чинного законодавства [5, с. 12].

Що ж стосується саме адміністративної відповідальності у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, то її зазвичай визначають як відповідальність водіїв транспортних засобів, інших учасників дорожнього руху, а також посадових осіб, що забезпечують безпечну експлуатацію транспорту, доріг і шляхових споруд, за порушення правил дорожнього руху, експлуатації транспорту й шляхів, виражена в застосуванні до винних осіб установлених законом адміністративних стягнень уповноваженими на те органами (посадовими особами) на підставах і в порядку, передбачених нормами адміністративного права [6, с. 6].

Тобто, якщо говорити про адміністративну відповідальність за правопорушення у сфері правил дорожнього руху, то можна сказати що це правовий механізм реагування держави або її компетентних органів (посадових осіб) на прояв адміністративної протиправності на транспорті, у галузі шляхового господарства і зв'язку, полягає у сукупності встановлених державою матеріальних і процесуальних норм, задля забезпечення правового порядку під час здійснення дорожнього руху всіма його учасниками та покладання обов'язку зазнавати несприятливі для останніх наслідки у разі недотримання ними встановлених державою норм і правил.

Зокрема, адміністративна відповідальність за порушення правил дорожнього руху в Україні передбачена главою 10 «Адміністративні правопорушення на транспорті, в галузі шляхового господарства і зв'язку» Кодексу України про адміністративні правопорушення. Також даним Кодексом чітко регламентована процедура притягнення до такої відповідальності, строки та визначено органи (посадових осіб), які мають повноваження притягувати до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень у цій сфері.

Зазначимо, що у науковій літературі зауважується, що «забезпечення безпеки дорожнього руху включає та передбачає: наявність досконалого законодавства у сфері транспортної безпеки, норми якого чітко описують безпеку дорожнього руху, правила та вимоги до неї; належне функціонування відповідного механізму дотримання цих правил та норм, забезпечення безпеки на дорогах; посилену відповідальність за порушення правил дорожнього руху; відповідність стану автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів вимогам безпеки руху; наявність норм і правил дорожнього руху і, найголовніше, їх неухильне дотримання; своєчасне забезпечення та надання необхідної медичної допомоги, застосування заходів для забезпечення надання екстреної медичної допомоги у тому числі потерпілим внаслідок дорожньо-транспортних пригод; постійну наявність інформації про умови дорожнього руху з метою попередження учасників дорожнього руху про загрози чи небезпеки на дорогах» [7, с. 19]. Враховуючи те, що одним з найважливіших аспектів забезпечення безпеки дорожнього руху визначають посилену відповідальність за порушення правил дорожнього руху, то вважаємо за необхідне звернути увагу саме на санкції статей пов'язаних з порушенням правил дорожнього руху. Так, Кодексом України про адміністративні правопорушення за вчинення порушень у цій сфері передбачено переважно накладання штрафу та позбавлення права керування транспортними засобами або при вчиненні особливо суспільно шкідливих діянь до особи правопорушника можуть засто-

сувати адміністративний арешт. Й очевидним є те, що саме посилення законодавцем відповідальності за вчинення тих чи інших порушень правил дорожнього руху шляхом, наприклад, підвищення штрафів, стане однією з варіацій запобігання вчинення адміністративних правопорушень у досліджуваній сфері.

Варто звернути увагу й на напрацювання інших учених, які наголошують на таких напрямках вдосконалення інституту адміністративної відповідальності за порушення правил дорожнього руху: 1) у статті 124 КУпАП скасувати адміністративну відповідальність за спричинення ДТП з матеріальними збитками; 2) встановити адміністративну відповідальність водіїв за порушення правил дорожнього руху, що спричинило ДТП з завданням потерпілим тілесних ушкоджень легкого ступеня тяжкості, суб'єктом правопорушення залишити тільки водія транспортного засобу, відповідальність інших суб'єктів за порушення правил дорожнього руху, що спричинило ДТП, передбачити в статті 127 КУпАП; 3) передбачити відповідальність за повторність вчинення вказаного вище правопорушення протягом року; 4) запропоновано встановити відповідальність посадових осіб у сфері безпеки дорожнього руху за невиконання чи порушення своїх обов'язків при випуску транспортних засобів на лінію, що потягнуло за собою створення аварійної обстановки, пошкодження майна або завдання потерпілому легких тілесних ушкоджень, а також за невиконання чи порушення своїх обов'язків при будівництві, реконструкції, ремонті чи утриманні автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, інших дорожніх споруд, що потягнуло за собою пошкодження майна або завдання потерпілому легких тілесних ушкоджень тощо [8, с. 15].

Але все ж таки для вдосконалення інституту адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху слід акцентувати увагу на необхідності комплексного підходу до питання адміністративної відповідальності в цілому. Це включає вдосконалення законодавчої бази, ефективне застосування санкцій, забезпечення справедливих процедур адміністративного провадження та просвітницьку роботу серед населення. Лише такий підхід може забезпечити довготривале зниження кількості дорожньо-транспортних пригод та підвищення загальної безпеки на дорогах [9, с. 247].

Таким чином, досліджуючи питання адміністративно-правових наслідків порушень правил дорожнього руху, можна дійти висновку, що притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху є найпоширенішим видом юридичної відповідальності, при цьому до такої відповідальності правопорушник може бути притягнутий як в позасудовому, так і в судовому порядку. При цьому, під час дослідження було виявлено, що вітчизняна нормативно-правова база, яка врегульовує питання притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності не є досконалою і має досить багато недоліків та потребує свого вдосконалення шляхом внесення змін до чинного законодавства. Також, у роботі було висвітлено основні проблемні питання даного інституту в Україні й запропоновано шляхи їх вирішення для належного та ефективного забезпечення безпеки дорожнього руху та підвищення якості правового регулювання у досліджуваній сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Перевірка і оплата штрафів ПДР. Аналітика. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/autofines-2024> (дата звернення 15.09.2025).
2. Гончарук С.Т. Адміністративна відповідальність: сутність та окремі проблеми трансформації на сучасному етапі. *Юридичний вісник*. Серія «Повітряне і космічне право». 2007. Т. 3. № 4. С. 57–60. С. 57.
3. Дрофич Ю.В. Поняття та основні ознаки адміністративної відповідальності: аналіз сучасної адміністративно-правової літератури. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2022. Серія ПРАВО. № 73. Ч. 2. С. 18–26. С. 20.
4. Поштаренко О. Поняття, сутність та зміст адміністративної відповідальності в умовах нової парадигми адміністративного права. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 3. С. 174–179. С. 178.
5. Матіос А. Зміст і сутність адміністративної відповідальності. *Право України*. 2006. № 2. С. 9–12.

6. Михайлов Р.І. Забезпечення адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері безпеки дорожнього руху в сучасних умовах : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.03.07. Академія праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. Київ. 2011. 21 с. с. 6.
7. Болтянський О. В., Болтянська Н.І. Забезпечення ефективності і безпеки дорожнього руху : матеріали Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції «Безпека дорожнього руху в умовах воєнного стану» (м. Кривий Ріг, 27 травня 2022 року). Кривий Ріг, 2022. 148 с. С. 17–20.
8. Кучеренко О. Адміністративна відповідальність за порушення Правил дорожнього руху, що спричинило дорожньо-транспортну пригоду: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро. 2016. 20 с. с.15.
9. Омельченко І.О., Яра О.С. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 9. С. 244–247. С. 247.

Дата першого надходження рукопису до видання: 23.09.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 20.10.2025
Дата публікації: 29.10.2025